

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Κουτλουμουσίου Ἁγίου Ὁρους καὶ ἡ σύγχρονη ἐκδοτικὴ τῆς παρουσίας*

Κωνσταντίνου Ἰω. Μπελέζου**

Ἡ ἀφιερωμένη στὴ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Ἱερὰ Μονὴ Κουτλουμουσίου (11ος αἰ.), ἡ ὁποία βρίσκεται δίπλα στὶς Καρυές, τὴν «πρωτεύουσα» τῆς Ἀγιορειτικῆς Πολιτείας, τὴν ἔδρα τῆς πολιτικῆς διοίκησης τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀλλὰ καὶ τῆς περιφημῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, εἶναι τὸ πέρασμα πρὸς ὅλες τὶς Μονές τοῦ Ὁρους. Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἡ κοινοβιακὴ αὐτὴ Μονὴ ἀποτελοῦσε τὸν πρῶτο σταθμὸ πρὸς τὴν κουτλουμουσιανὴ Καλύβη ὅπου ἀσκήτευε ὁ ἐσχάτως ἀγιοκαταταγείς π. Παΐσιος ὁ Ἀγιορείτης (1924-1994), ἐκεῖ δὲ λάμβανε κανεὶς τὴν πρώτη γεύση τοῦ Ἀγιωνύμου Ὁρους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφοδιαζόταν στὶς Καρυές μὲ τὸ «διαμονητήριο», τὴν εἰδικὴ ἄδεια ποὺ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἐπισκεφθεῖ, ἐντὸς συγκεκριμένου χρονικοῦ διαστήματος, ὅλες τὶς Μονές καὶ τὶς Σκήτες.

Ἐνα Ὁρθόδοξο μοναστήρι εἶναι, ὡς γνωστόν, τόπος μετανοίας, τόπος ἡσυχίας, τόπος φυλακῆς τῶν αἰσθήσεων, τόπος ὑπομονῆς καὶ μυστικῆς

* Ἡ παρουσίαση ποὺ ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ ἐπεξεργασμένη καὶ διευρυμένη ἐκδοχὴ εἰσηγήσεώς μας σὲ ἐκδήλωση ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Βιβλιοπωλεῖο «Ἰανός» (Ἀθήνα, 4 Ὀκτωβρίου 2018) καὶ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Ἱ. Μονὴ Κουτλουμουσίου Ἁγίου Ὁρους καὶ τὶς νέες ἐκδόσεις τῆς. Ὁμιλητὲς ἦσαν ὁ συγγραφέας Σ. Γουνελάς, ὁ ποιητὴς-δοκιμιογράφος Δ. Κοσμόπουλος καὶ ὁ γράφων, ἐκ μέρους δὲ τῆς Μονῆς ὁ ἱερομόναχος Χρυσόστομος. Χαιρετισμὸ ἀπέστειλε ὁ Καθηγούμενος τῆς Μονῆς Γέρων Χριστόδουλος, ἀπήγγειλε δὲ ἡ ἡθοποιὸς Γιάννα Σταυράκη. Εὐγενῶς συμμετέσχε ἡ Μαρία Φαραντούρη, ἡ ὁποία ἐρμήνευσε τραγούδια ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ποίηση, συνοδευόμενη ἀπὸ τὸν Τάκη Φαραζῆ στὸ πιάνο (: ὕμνος στὴν Ἁγία Τριάδα, ἱρλανδικὸ ποίημα μεταφρασμένο ἀπὸ π. Χρυσόστομο, «Ἡ προσευχὴ τοῦ ἀκροβάτη» τῆς Ἀγαθῆς Δημητρούκα καὶ τὸ «Τὴν πόρτα ἀνοίγω τὸ βράδυ» τοῦ Τάσου Λιβαδεῖτη, σὲ μουσικὴ ἀντιστοίχως τῶν Τσαϊκόφσκυ, Μάνου Χατζηδάκη καὶ Μίχης Θεοδωράκη).

** Ὁ Κωνσταντίνος Ἰω. Μπελέζος εἶναι Ἀναπληρωτὴς Καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ἐργασίας τῶν μοναστῶν μὲ τὸν ἑαυτό τους. Πέραν τούτων εἶναι τόπος καθέτου καὶ ὀριζοντίου συναντήσεως, τόπος ἀδιάλειπτης προσευχῆς καὶ δοξολογίας, τόπος ἔκφωνης ἢ ἐν σιωπῇ ὑμνολογίας, τόπος ὅπου ἀσκεῖται θεραπευτικά-ποιμαντικά ἢ κατ' Ἐκκλησίαν θεολογία (ὄχι δηλαδή ἀπαραιτήτως ἐλλόγιμα ἢ ἀδολεσχικά, ἀντιρρητικά ἢ «διὰ γυμνασίαν» πνευματικὴν)¹. Εἶναι ὅμως, παράλληλα, τόπος κοινωφελοῦς ἐργασίας καὶ φιλαδέλφου διακονίας, τόπος συγκαταβάσεως καὶ κοινοκτηρικῆς οικονομίας, τόπος ὅπου περισσεύουν ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ φιλοξενία. Χαρακτηριστικά, θὰ λέγαμε, ἐνὸς Ὁρθόδοξου μοναστηριοῦ εἶναι τὸ κέρασμα τοῦ περαστικοῦ ἢ τοῦ κατάκοπου προσκυνητοῦ, ἡ ἀδιάλειπτη προσευχητικὴ πράξις, ἡ φιλοξενία καὶ οἱ ὠραῖες συζητήσεις μὲ τοὺς μοναχοὺς, στοιχεῖα ποὺ ἀποτίθενται βαθιὰ, εὐχάριστα καὶ εὐεργετικά στὴ μνήμη τῶν καλοπροαίρετων ἐπισκεπτῶν.

Κάθε μοναστήρι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ τὶς ποικίλες διακονίες, ἔχει ἐπιπλέον τὸ ἐργόχειρό του. Τοῦτο μπορεῖ νὰ ἐκτείνεται σὲ διάφορες τέχνες ὅπως: ἀγιογραφία, ξυλογλυπτική, πλοκὴ κομβοσχοινίου, παρασκευὴ θυμιάματος ἢ ἄλλες χειροτεχνίες. Κάποιες μονὲς φημίζονται γιὰ τὸ κρασί τους, γιὰ τὶς ψαλτικὲς ἢ τὶς ὑμνογραφικὲς τους ἐπιδόσεις, γιὰ τοὺς μαγείρους τους (οἱ ὅποιοι βοηθοῦν τὶς ἀνά τὸν Ἄθωνα ἀδελφότητες στὶς μεγάλες πανηγύρεις), ἐνῶ κάποιες ἄλλες παλαιότερα ἀντέγραφαν καὶ διακοσμοῦσαν χειρόγραφα. Στους νεώτερους χρόνους ὑπάρχουν μονὲς οἱ ὁποῖες ἐπιδίδονται στὴν ἔκδοση ἢ τὴν ἐπανεκδοση βιβλίων, σὲ μεταφράσεις καὶ σχολιασμὸ ἔργων Πατέρων κι ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, στὴν καταγραφὴ ἀσκητικῶν διδαχῶν καὶ ἀφηγήσεων Γερόντων κ.ο.κ. Ὅρισμένες μάλιστα προβαίνουν σὲ πρωτότυπες φιλολογικὲς ἐκδόσεις ἢ στὴ δημοσίευση κειμένων ποὺ διαλέγονται μὲ τὸ σήμερα κι ἐκπέμπουν λόγο σύγχρονης χριστιανικῆς μαρτυρίας

Ἐνα τέτοιο παράδειγμα θὰ λέγαμε ὅτι ἀποτελεῖ ἡ Ἱερὰ Μονὴ Κουτλουμουσίου, ἡ ὁποία ἔχει προβεῖ μέχρι τώρα σὲ πάμπολλες ἔντυπες

1. Πρόκειται περὶ τῆς θεολογίας ἐκείνης ποὺ μᾶς δίδαξαν οἱ ἅγιοι Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, οἱ θεολόγοι Ἅγιοι καὶ Μύστες τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, οἱ ὅποιοι ἔκλιναν εὐλαβικὰ γόνυ στὸ μυστήριο τῆς θείας Ἀποκαλύψεως· γεύση αὐτῆς ἔλαβε, νομίζουμε, ἀκόμη καὶ ὁ «λατίνος» Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης, ὅταν τοῦτος περιορίστηκε στὴ Μονὴ του κι ἔπαψε πλέον νὰ συγγράφει «σχολαστικὴ θεολογία», ἀφιερώνοντας τὸ ὑπόλοιπο τοῦ βίου του στὴν ἐν σιωπῇ ἄσκηση καὶ προσευχή.

ἐκδόσεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτοσυνειδησία μας, ἀλλὰ καὶ στὴν παραγωγὴ ἐκλεκτῶν ψηφιακῶν δίσκων ἐλληνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καὶ μέλους ποὺ ἀξίζουν τὴν προσοχὴ μας.

1. Οἱ ἔντυπες ἐκδόσεις τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου θὰ μπορούσαν νὰ ἰδωθοῦν ὡς ἀποτέλεσμα ἑνὸς ζωντανοῦ διαλόγου μὲ τὴν ἱστορία, τὴ γλῶσσα, τὴν τέχνη καὶ τὸν πολιτισμὸ ἐν γένει. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ *Ἐτήσια Λευκώματα Λόγου καὶ Τέχνης ἢ Ἐτήσια Λευκώματα Πολιτισμοῦ*, μὲ γενικὸ τίτλο «Ἑλλάδα καὶ Πολιτισμός» κι ἐπιμέρους τίτλους: *Ἑλλάδα καὶ Πολιτισμός*, 1995 (= κείμενα συγχρόνων Ἑλλήνων συγγραφέων, καλλιτεχνῶν καὶ λογοτεχνῶν γιὰ τὴν κρίση τοῦ πολιτισμοῦ στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα), *Λόγου Τέχνη (Ἀνθολογία)*, 1996 (= κείμενα συγχρόνων γνωστῶν Ἑλλήνων λογοτεχνῶν), *Ἡ Ἑλληνίδα Εὐρώπη*, 1997 (= κείμενα γιὰ τὶς ἐπιδράσεις τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴ θέση του στὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ κοινωνία) καὶ *Ἡ Γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων*, 1998 (συλλογικό). Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἑν προκειμένῳ ἡ ἀσυμπλεγμάτιστη σχέση μιᾶς ἀγιορείτικης Μονῆς μὲ τὴν Τέχνη καὶ τὸν Πολιτισμὸ, ἐνῶ ἰδιαίτερα διδακτικὸ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐκδοτῶν ἀδελφῶν γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν σύγχρονο Εὐρωπαῖο, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται σὲ μία ἀγωνιώδη ἀναζήτηση ταυτότητος.

Τὴν ἀνάγκη προβολῆς τῶν Ὁρθοδόξων κριτηρίων ἔναντι τοῦ παπισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Φωτίου ἕως τὴ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιο τοῦ 1895 ὑπηρετεῖ ἡ συλλογὴ συμβολικῶν κειμένων ὑπὸ τὸν τίτλο: *Ὁ Πειρασμὸς τῆς Ρώμης*, 1992. Τὸν διάλογο εἰδικώτερα ποὺ ἀφορᾷ τὴ σημερινὴ αὐτοσυνειδησία τῶν Ὁρθοδόξων ὑπηρετοῦν δύο ἐργῶδεις συλλογικὲς προσπάθειες τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς, ὑπὸ τὸν τίτλο: α) *Ὁρθοδοξία-Ἑλληνισμός: Πορεία στὴν Γ' Χιλιετία* (τ. Α'-Β'), 1996 (συλλογὴ κειμένων), ὅπου ἀποτυπώνονται προβληματισμοὶ περὶ τὴν Ὁρθόδοξη ταυτότητα σήμερα, καὶ β) *Ὁρθοδοξία καὶ ἡ τῶν πάντων ἐνότης*, 1997 (συλλογικὸς τόμος), ὅπου ὑποδεικνύεται ἡ ἐνότης τῶν Ὁρθοδόξων ὡς πλήρωμα ζωῆς καὶ ὄχι ὡς ἀπλὸ ὀργανωτικὸ σχῆμα.

Διάλογο μὲ τὸ παρελθὸν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τὸ διαχρονικὸ μῆνυμα τῶν Ἁγίων τῆς ἀναπτύσσουν ἐξ ἄλλου ἱστορικο-πατερικὲς ἐκδόσεις τῆς

Μονῆς, ὅπως: *Πανηγυρικόν. Συλλογὴ ἐκλεκτῶν πατερικῶν κειμένων γιατὴ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ (σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση)*, 2000, *Κουτλουμουσι: Ἄγρυπνία Δέκα Αἰώνων* (Μικρὸ ὁδοιπορικὸ στὴν Ἱστορία καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ι. Μονῆς Κουτλουμουσίου, εἰκονογραφημένο μὲ ἀπόψεις καὶ κειμήλια), 2000 (ἐλληνιστί- ἀγγλιστί) καὶ ἀρχιμ. Δημητρίου Στρατῆ, *Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανὸς (1772-1851): Βιογραφία- Ἐργογραφία*, 2000 (= διδ. διατριβή): ἐπίσης, ἡ ὑμναγιολογικὴ συλλογὴ- μελέτη τοῦ μοναχοῦ Σίμωνος, *Ἅγιος ἀπόστολος, πρωτομάρτυς καὶ ἀρχιδιάκονος Στέφανος (Βίος-Ἀκολουθία-Ἐγκωμιαστικοὶ Λόγοι)*, 2013, ἡ γλωσσο-παιδαγωγικὴ μελέτη τῆς Μαρίας Μαμασοῦλα (νῦν Εὐσεβίας μοναχῆς), *Παιδεία καὶ Γλῶσσα στὸν Ἅγιο Κοσμά τὸν Αἰτωλό*, (διδ. διατριβή) Γιάννενα 2004, καθὼς καὶ τὸ φυλλάδιο: *Ὁ Ἅγιος Παῖσιος καὶ «τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν»* (= κείμενα καὶ ἀπομαγνητοφωνημένες συζητήσεις τοῦ Γέροντος Παΐσιου). Τὸ ἴδιο καὶ οἱ μελέτες τοῦ Φλορίν Μαρινέσκου, *Ρουμανικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους: Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Μονῆς Κουτλουμουσίου*, 1998 καὶ τοῦ ἀρχιμ. Εὐδοκίμου Καρακουλάκη, *Διοίκηση καὶ ὀργάνωση τοῦ Ἁγίου Ὁρους (σύμφωνα μὲ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη καὶ τὸ Ν.Δ. 10/16.9.1926)*, 2008 (= ἐργασία πρὸς ἀπόκτηση τίτλου μεταπτυχιακῆς εἰδίκευσης.

Στὶς σύγχρονες μαρτυρίες ἀνήκει τὸ τομίδιο: *Χρέος Ἀλήθειας. Μνήμη Μητροπολίτου Χαλκίδος, Ἰστιαίας καὶ Βορείων Σποράδων Νικολάου*, 2007 (περιλαμβάνει ὀμιλίες καὶ κείμενα τοῦ Νικολάου Σελέντη, ὁ ὁποῖος ποίμανε τὴ Μητρόπολη Χαλκίδος κατὰ τὰ ἔτη 1967-1974), ἀλλὰ καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Γιώργου Καμβυσέλλη, *Ἀπὸ τὰ «Κόκκινα Φανάρια» στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας (Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀλέκου Γαλανοῦ)*, 2011. Στὸν χῶρον τῆς ζωγραφικῆς πρωτοτυπεῖ ἡ παρουσίαση τοῦ ἱερομονάχου Ἀναστασίου, *Ἀθωνικὰ Δίπτυχα*, 2000, ἐνῶ στὸν τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ μελέτη τοῦ πρωτοπ. Ἀντωνίου Βάλβη, *Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ καὶ ὁ Φωτισμένος Δάσκαλος Ἀντώνιος Σιγάλας ὁ Θηραῖος*, 2001.

Συμβολὴ περαιτέρω στὴ διαπολιτισμικὴ θεολογία, ἰδίως δὲ στὴ μελέτη καὶ τὴν προβολὴ τῆς προσχισματικῆς Ὁρθόδοξης πνευματικότητας, ἀποτελοῦν οἱ ὑψηλοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ ἐπιπέδου θεολογικῆς μονογραφίας τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς π. Χρυσοστόμου (Κουτλουμουσιανοῦ), ποὺ φέρουν ἀντιστοίχως τὸν τίτλο: α) *Ὁ Θεὸς*

τῶν Μυστηρίων: Ἡ θεολογία τῶν Κελτῶν στὸ φῶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς (Συγκριτικὴ Σπουδὴ), 2008, β) *Οἱ ἐραστὲς τῆς Βασιλείας: Συνάντηση Κελτικοῦ καὶ Βυζαντινοῦ Μοναχισμοῦ*, 2009 καὶ γ) *The One and the Three: Nature, Person and Triadic Monarchy in the Greek and Irish Patristic Tradition*, 2015 καὶ *Ἐνας καὶ Τρεῖς: Ἡ Τριαδικὴ Μοναρχία στὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση*, 2018². Μὲ ἀφορμὴ αὐτὲς κυρίως τὶς ἐργασίες πραγματοποιεῖται ἡ παρουσίαση αὐτῆ, ποὺ δίνει ὅμως τὸ ἔναυσμα νὰ ἀξιολογήσουμε γενικώτερα τὴν ἐκδοτικὴ προσφορὰ τῆς Μονῆς.

Καὶ τὰ τρία τοῦτα βιβλία τοῦ π. Χρυσοστόμου ἀποτελοῦν μία συνάντηση ποὺ ἀνατρέχει στὴν κοινὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ ἡ ὁποία ἀποκαλύπτει συγχρόνως πάρα πολλὰ γιὰ τὸ κοινὸ χριστιανικὸ παρελθόν μας στὴν Εὐρώπη. Ὁ συγγραφέας μελετᾷ τὴν ἀσκητικο-θεολογικὴ Γραμματεία τῆς κελτικῆς παραδόσεως τῆς Ἰρλανδίας ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. μ.Χ. (ἀρχὴ ἰρλανδικῆς Γραμματείας)³ μέχρι τὴν κατάκτησὴ τῆς ἀπὸ τοὺς Νορμανδοὺς (1166). Πρόκειται γιὰ μία παράδοση ποὺ ἀνάγεται στὸν ἅγιο Κασσιανὸ καὶ τῆ μικρασιατικῆ ἐκκλησιαστικῆ ἐμπειρία, ἐκφράζεται δὲ μὲ ἐνιαία συνείδηση, ποικιλία καὶ ἐλευθερία, ἐπειδὴ ἀκριβῶς προσλαμβάνει τὴ νοοτροπία, τὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἦθη διαφοροτικῶν λαῶν καὶ πολιτισμῶν καὶ τὰ ἐνσωματώνει στὴν ἀλήθεια καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Τὰ ἐν λόγω βιβλία ὁμιλοῦν γιὰ τὴν ἐνωμένην πρὸ τοῦ Σχίσματος χριστιανοσύνη, γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ξενητείας καὶ

2. Οἱ δύο πρῶτες προέρχονται ἀπὸ ἐνιαία διδακτορικὴ διατριβὴ ποὺ ὑποβλήθηκε τὸ 2007 στὸ ΑΠΘ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Καθηγητῆ Ἀνέστη Κεσελόπουλου καὶ τὸν τίτλο: *Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὸν κελτικὸ καὶ ἀνατολικὸ μοναχισμό: Συγκριτικὴ διερεύνηση τῶν μοναστικῶν πηγῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς αἰῶνες καὶ τῆς Ἰρλανδίας ἕως τὴν μεταρρύθμιση τῶν Νορμανδῶν*. Ἡ τρίτη ἀποτελεῖ καρπὸ μεταδιδακτορικῆς συνεργασίας μὲ τὸ Hellenic Institute τοῦ Royal Holloway τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου (Διευθυντής: Χαράλαμπος Δενδρινός)· προλογίζεται ἀπὸ τὸν Ὀμότιμο Καθηγητῆ Πατρολογίας καὶ Βυζαντινολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Durham π. Andrew Louth, ἀσχετὴ δὲ ἰσχυρότατη κριτικὴ σὲ μία συγκεκριμένη ἐκδοχὴ τῆς «εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας», καθὼς καὶ στὴ λεγόμενη «περσοναλιστικὴ» ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἀπὸ παλαιότερες δημοσιεύσεις τοῦ π. Χρυσοστόμου (Σταυράκη) μνημονεύουμε τὴ μελέτη του: *Κόσμος καὶ Ἔρημος (Σπουδὴ στὴν ἀσκητικὴ Γραμματεία τοῦ 6ου αἰῶνα)*, 2002 (= ἐργασία πρὸς ἀπόκτηση τίτλου μεταπτυχιακῆς ἐιδίκευσης στὸ ΑΠΘ, ὑπὸ τὸν Καθηγητῆ Ἀ. Κεσελόπουλο).

3. Σημειωτέον ὅτι ἡ πρώτη συνάντηση Ἑλλήνων καὶ Κελτῶν μαρτυρεῖται τὸν 7ο αἰ. π.Χ., ὅταν οἱ πρῶτοι ἀναζητοῦσαν ἀνὰ τὴν Εὐρώπη προμηθευτὲς κασσιτέρου.

τῆς παρεπιδημίας, γιὰ τοὺς καρποὺς τῆς πνευματικῆς μετανάστευσης, γιὰ τὴ σημασία τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας, τῆς ἐσωτερικῆς ἀνάγκης γιὰ ἓνα προσκύνημα στὶς πνευματικὲς μας ρίζες, γιὰ μία ἀναπλήρωση, γιὰ ἓνα ξαναγέμισμα τῶν πνευματικῶν μας δεξαμενῶν ἀπ' τὶς πηγές τῆς ἀρχέγονης, τῆς διαχρονικῆς εὐσέβειας, ἀπὸ τὰ ζωντανὰ δοχεῖα τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς μαθητείας, τῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀλληλοπεριχώρησης (ἔτσι κατανοοῦνται καλύτερα ἢ ἱεραποδημία στοὺς Ἁγίους Τόπους, τὸ προσκύνημα σὲ ἓνα μοναστήρι, ἡ νήψη καὶ ἡ προσευχὴ στὸ ἀληθινὸ κελλίον, στὸ δῶμα τῆς καρδιάς τοῦ καθενὸς καὶ τῆς καθεμιᾶς, μὲ τὴ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος).

Διατρέχοντας τὰ παραπάνω μελετήματα, συνειδητοποιοῦμε πόσο κοντὰ μπορεῖ νὰ βρίσκονται τελικὰ οἱ ἄνθρωποι, πόσο στενὴ εἶναι οὐσιαστικὰ ἡ πνευματικὴ τους συγγένεια. Σὲ διάστημα τεσσάρων περίπου αἰῶνων (400-824) ὁ συγγραφέας ἀπαριθμεῖ τριάντα Ἴρλανδοὺς Ἁγίους (καὶ Ἁγίες) οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ δικοὶ μας Ἅγιοι. Θέτοντας τὸ ἐρώτημα: «Πόσο ρωμαιοκαθολικὴ ἢ πόσο προτεσταντικὴ εἶναι ἡ Ἴρλανδία;», ὁ ἀναγνώστης διαπιστώνει πόσο Ὀρθόδοξη ὑπῆρξε κάποτε ἡ Ἴρλανδία, πόσο μᾶς ἐνώνει τελικὰ ἡ Εὐρώπη, οἱ θαλάσσιοι καὶ οἱ χερσαῖοι δρόμοι της, οἱ γέφυρες, παλαιᾶς καὶ νέες, μαζὶ μὲ τὶς ἀερογέφυρες τῆς προσευχῆς καὶ τῆς κοινῆς παιδείας μας⁴! Στὶς μέρες μας, θὰ προσθέταμε ἐδῶ, ξαναδιαβάζει κανεὶς μὲ πολὺ λιγώτερο φόβο ἢ προκατάληψη τοὺς λατινόφωνους Πατέρες τῆς ἐνωμένης Ἐκκλησίας, χάρις δὲ σὲ τέτοιες μελέτες θαυμάζει τοὺς βίους τῶν κοινῶν μας Ἁγίων καὶ τὶς πνευματικὲς τους ἐμπειρίες, ἐπανανακαλύπτει αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐνώνουν καὶ δὲν προσκολλᾶται, δὲν ἐμμένει ἐμπαθῶς σὲ ὅ,τι μᾶς χωρίζει.⁵

4. Ἔτσι, λ.χ., ὅταν τὸν 7ο αἰ. μ.Χ. ὁ ἐλληνικῆς καταγωγῆς Θεόδωρος ἔφθανε στὴν Ἀγγλία γιὰ νὰ καταστῆ ἐπίσκοπος Καντουαρίας (602-690), μετέφερε στὴ νέα πατρίδα του πλῆθος πατερικῶν ἔργων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὴ βάση τῆς ἐκεῖ θεολογῆσεως.

5. Γεγονὸς εὐοίωνο γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ πνευματικοῦ ἥθους τῆς ἐνωμένης Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες καὶ ἐξῆς συνιστᾷ ἡ ἔκδοση καὶ μετάφραση στὴν ἐλληνικὴ ἔργων Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων [βλ. ἐνδεικτικὰ τὴν ἔκδοση μεταφράσεως τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου ἀπὸ τὸν Μάξιμο Πλανούδη γιὰ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόγραμμα ἐκδόσεως θωμιστικῶν μεταφράσεων ἐπὶ Βυζαντίου ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Πατρῶν καὶ τὸ Royal Holloway College τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τοῦ ἀείμνηστου Καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη νὰ μεταφράσει τὴ *Summa Theologica* [τεῦχ. 1-2, Ἐν Ἀθήναις 1935-

Ἄλλωστε, ὁ Χριστὸς καὶ τὸ πνεῦμα Του μᾶς ἐνώνουν, μᾶς συνάγουν εἰς ἓν, μᾶς διδάσκουν τὴν ἀληθινὴ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὸ σχῆμα καὶ τὴν ἰδέα, ἀνάμεσα στὴν ἄσκηση καὶ τὴ θεία Εὐχαριστία, ἀνάμεσα στὸν θεσμὸ καὶ τὸ χάρισμα, ἀνάμεσα στὴ μοναρχία καὶ τὴν Τριάδα, στὴν ἱεραρχία καὶ τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία, στὸ πρόσωπο καὶ τὴ Χάρη, στὸ ἄτομο καὶ τὴν κοινότητα, στὸ ὑποκείμενο καὶ τὴν καθολικότητα, στὴν τοπικὴ παράδοση καὶ τὴν ἐν Χριστῷ οἰκουμενικότητα.

Μικρὸν ὁδηγὸ στὴν Ὁρθόδοξη πνευματικὴτητα διὰ τῆς πατερικῆς-μοναστικῆς ἐμπειρίας συνιστᾶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα τοῦ π. Χρυσοστόμου, καὶ τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν βιβλιδάριο τοῦ Καθηγουμένου τῆς Μονῆς Γέροντος Χριστοδούλου, *Τὸ τρίυλον δώρημα (Εἰκόνες καὶ διαδρομὲς τῆς μοναστικῆς ζωῆς)*, 2018, ποὺ πεμπτουσιώνει τὴν «ἐκκλησιαστικὴ φιλοσοφία» ὡς ἐπίγνωση, ὑπακοή καὶ ἀγάπη, μὲ ὄρους πατερικὸς καὶ βαθιὰ θεολογικὸς. Παλαιότερα συναφῆ δημοσιεύματα τοῦ ἰδίου ἦταν τά: *Κάτοπτρα ζωῆς*, 2003 (= ὁμιλίες τοῦ Γέροντος τῆς Μονῆς πάνω στὴ λατρεία καὶ τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὰ καθημερινὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει κάθε πιστὸς στὸν πνευματικὸ καὶ κοινωνικὸ του βίον) καὶ *Ἡ παρουσία τοῦ Μοναχισμοῦ στὸ σύγχρονο κόσμον*, 2011 (ἐλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ). Μία ἐλκυστικὴ εἰσαγωγὴ στὴ σκέψη καὶ τὴν ἐμπειρία τῶν πατέρων καὶ μητέρων τῆς ἐρήμου (μὲ κείμενα μεταγγραμμένα στὴ νεοελληνικὴ) ἀντιπροσωπεύει, ἐξ ἄλλου, προγενέστερη ἐκδοσὴ τῆς Μονῆς, ὑπὸ τὸν τίτλο: *Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος. Τὸ θεῖκὸ λιμάνι*, 2008 [= Ψῆγματα χρυσοῦ: 1].

1940]), καθὼς καὶ ἡ θεολογικὴ τους ἀξιοποίηση, μὲ πολὺ ἰδιαίτερη τὴ συμβολὴ τῶν πανεπιστημιακῶν Φωτίου Ἰωαννίδη (Α.Π.Θ.), Παναγιώτη Ὑφαντῆ (Α.Π.Θ.) καὶ ἀρχιμ. Εἰρηναίου Χατζηγεφραιμιῆ (Πανεπιστήμιον Δυτικῆς Μακεδονίας), ὅπως καὶ τοῦ νέου συναδέλφου Γεωργίου Σταυροπούλου-Γιουσπάσογλου (Ε.Κ.Π.Α.). Ἀξιωματικὴ βεβαίως εἶναι ἡ παλαιότερη προσπάθεια τῆς Συνοδείας τοῦ ἱερομονάχου Ἰωάννου Ἀγιαννανίτου στὸ Ἅγιον Ὄρος (: Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, *Βίοι ἀγνῶστων ἀσκητῶν* [1988] καὶ *Ἥλιος σὲ ἓναν κόσμον ποὺ δύει. Ἀρχαῖες μαρτυρίες περὶ ἀγίου Μαρτίνου* [1989]), ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀπόπειρα νὰ ἐπαναξιολογηθῆ ἀπὸ Ὁρθόδοξον πλευρᾶς ἡ προσφορὰ τοῦ Αὐγουστίνου Ἰππῶνος, μὲ πλῆθος Συνεδρίων καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου του [βλ. ἐδῶ τὸν τόμον: Π. Ἀ. Ὑφαντῆ (ἐπιμ.), *Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος στὴ δυτικὴ καὶ τὴν ἀνατολικὴ παράδοση. Πρακτικὰ ΙΑ΄ Διαχριστιανικοῦ Συμποσίου*, Ρώμη, 3-5 Σεπτεμβρίου 2009, Θεσσαλονικὴ 2012].

Ένα παραδοσιακό άγιορειτικό μοναστήρι πάντως δὲν πρέπει νὰ κρατεῖ ἀποστάσεις ἀπὸ τὴ σύγχρονη ψηφιακὴ πραγματικότητα. Ὀφείλει νὰ ἀξιοποιεῖ «ἀναγκαίως ἐκλεκτικῶς» ὅλα τὰ προσφερόμενα μέσα καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας, χωρὶς πάντως νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὰ καὶ χωρὶς νὰ τὰ μεταχειρίζεται ὡς ἐργαλεῖα ἀτομικῆς ἢ ὁμαδικῆς προβολῆς. Ἀπεναντίας, καλεῖται νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ δοξολογικὰ καὶ θεραπευτικὰ (ὅπως χρησιμοποιεῖ γενικῶς τὴν ὕλη, τὸ χρῶμα, τὸ μέλος, τὸν λόγο, τὴν κίνηση, τὴν εὐωδία ἢ τὴ γεύση), πρὸς δόξα δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ καὶ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου· καλεῖται νὰ τὰ ἀποδέχεται ὡς ποιμαντικὰ καὶ λειτουργικὰ μέσα, νὰ τὰ θέτει στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀναγωγικοῦ καὶ μεταμορφωτικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐνισχύει τὴν ἀναφορικὴ καὶ χαρισματικὴ τους προοπτικὴ.

Μνημονεύουμε ἐδῶ τὶς πιὸ πρόσφατες ψηφιακὲς ἐκδόσεις τῆς Μονῆς (ὑπὸ μορφή δίσκων): α) *Μήτηρ Θεοῦ* (2001), β) *Ὁρθοδοξία, Ἑλληνισμὸς στὴν Τρίτη Χιλιετία* (2002) καὶ γ) *Οἱ πύλες τῆς Ἐδέμ* (2004) (πρωτοτύπως στὴν ἀγγλική: *The Gates of Eden*)⁶. Πρόκειται γιὰ ἔργα ὅπου συνδυάζονται μέλος καὶ λόγος, ποὺ συνάπτεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία μὲ τὴν ἀνθρώπινη ποίηση, κατὰ τρόπο –γιὰ ὅσους καλῶς γνωρίζουν– παρακλητικὸ καὶ θεραπευτικὸ συνάμα⁷.

Τέλος, στὸ διαδίκτυο ἀπαντᾶ καὶ ἡ καλαίσθητη ἱστοσελίδα τῆς Μονῆς (koutloumous.com), ποὺ ἀσχολεῖται μὲ θέματα, ὅπως: *Ἑρμηνεῖα τῆς*

6. Στὴ σειρά ψηφιακῶν δίσκων μὲ γενικὸ τίτλο: «Ἔργα Ἑλλήνων Κλασικῶν», ποὺ συγκροτοῦν ἓνα ποίκιμα λόγου καὶ μουσικῆς (ὀργανικῆς καὶ ψαλτικῆς), μὲ δραματοποιημένα κείμενα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία (ἀρχαία, μεσαιωνικὴ καὶ νεώτερη) καὶ μουσικὴ ἐπένδυση σπουδαίων συγχρόνων συνθετῶν, ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια τῆς ἀειμνήστου Ἄνας Συνοδινού, τὴ φιλολογικὴ φροντίδα καὶ τὴ γενικὴ ἐποπτεία ἀδελφῶν τῆς Μονῆς, ἐπιδιώκεται ἡ ἐπανασύνδεση τῶν Ἑλλήνων μὲ τὸν θησαυρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, καθὼς καὶ ἡ γνωριμία τῶν ξένων μὲ τὸν πλοῦτο τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται σὲ μνημεῖα τοῦ λόγου της. Ἔχουν προηγηθεῖ οἱ δίσκοι: *Διονύσιος Σολωμός: Ἀφιέρωμα* (1998), *Χριστὸς Κύριος (Α' Μέρος)* (1999), *Χριστὸς Κύριος (Β' Μέρος)* (2000) καὶ *D. Solomos - Hymn to Liberty* (2000).

7. Στὴ συνάφεια αὐτὴ ὑπενθυμίζεται ὅτι ἡ μουσικὴ καὶ τὸ τραγούδι μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ μὲ σκοπὸν θεραπευτικόν. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρομε ὅτι ἡ ἄδουσα φωνὴ τῆς Μαρίας Φαραντούρη, συνεργάτιδος στὶς παραγωγὰς τῆς Μονῆς, προτείνεται συχνὰ ἀπὸ ἰατροὺς τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τῆς ἡμεδαπῆς γι' αὐτὸν τὸν σκοπόν.

Βίβλου, Άγιοι, Μοναχισμός, Όρθόδοξη πίστη και πνευματική ζωή, Λογοτεχνία, Πολιτισμός, βότανα, διατροφή και παραδοσιακή Ίατρική. Η ίδια ιστοσελίδα προβαίνει παράλληλα σε εύστοχες παρεμβάσεις πάνω σε θέματα εκκλησιαστικού ήθους, έλληνικής ταυτότητας και γλώσσας υπό όρους Όρθοδόξου πνευματικότητας (όπως, λ.χ., έσχάτως στο ζήτημα των Σκοπίων και της ψευδο-μακεδονικής γλώσσας).

Καταλήγοντας, θα υποστηρίξαμε ότι τα Όρθόδοξα μοναστήρια, τα όποια διεφύλαξαν κάποτε και αναπαρήγαγαν τα μνημεία του άρχαίου έλληνικού και του εκκλησιαστικο-πατερικού λόγου, έξακολουθούν και σήμερα να θεραπεύουν τον πολιτισμό της γραφής και να διακονούν ποικιλοτρόπως τον άνθρωπο. Τα Όρθόδοξα μοναστήρια έξακολουθούν πολλαπλώς να μάς κερνούν, όχι μόνο με τὸ ἡδύποτο του περαστικού ούτε μόνο με τὸ δροσερὸ νερὸ και τὸ λουκούμι του εὐλαβοῦς προσκυνητοῦ. Έξακολουθοῦν ἀκόμη και σήμερα να μάς παρακαλοῦν, όχι μόνο με τὸ κομποσχοίνι και τὸν ἀλάλητο στεναγμὸ του κελλιῶτη μοναχοῦ, ἀλλὰ και με τὸ κέρασμα του λόγου και του διαλόγου, της τέχνης και του πολιτισμοῦ. Τὸ κέρασμα τοῦτο, ἀνεξαρτήτως της ὅποιας ἀνθρώπινης «ἀσθένειας», διατηρεῖται εὐτυχῶς ἐπὶ ἔτη πολλὰ πρὸς δόξαν Θεοῦ και μάς προπέμπει διακριτικὰ στὸν «μέλλοντα αἰῶνα».

Όθεν δικαίως ἀξίζουν οἱ ἀδελφοὶ της Ί. Μονῆς Κουτλουμουσίου (ὡς ἐκφράζοντες γνησίως τὴν φιλάδελφη και σεμνή παρουσία του χριστιανικοῦ μοναχισμοῦ στὸν κόσμο σήμερα) του ἐπαίνου και τῶν εὐχαριστιῶν μας για τὴν φιλόκαλη, και τόσο εὐκαρπη μαρτυρία τους. Η τελευταία, θα λέγαμε, βεβαιώνει ότι τὸ κατὰ Θεὸν πνεῦμα δὲν παύει ποτὲ να παράγει ἔργα ἀγάπης και πολιτισμοῦ, ἀπέχει δὲ ἀπὸ οἰανδήποτε ἐκφραση φανατισμοῦ και προκατάληψης. Του ιδίου ἀσφαλῶς ἐπαίνου ἀξίζουν και ὅσοι γνωρίζουν να ἐκτιμοῦν δεόντως και να στρέφουν τὴν προσοχή τους σε ὅ,τι καλὸ ἀποφεύγει τὴν προβολή, ἐνῶ ὄντως τὴν ἀξίζει.

SUMMARY

The contemporary publishing Production in the Koutloumousiou Holy Monastery (Mount Athos)

By Konstantinos Belezos

*Assoc. Professor of Theology
National and Kapodistrian University of Athens*

The Koutloumousiou Monastery or Koutloumoussi is an eastern orthodox monastery in the monastic state of mount Athos with ten centuries history. Among its contemporary spiritual works belongs an interesting publishing production of patristic translations and *vitae sanctorum*; historical, theological dissertations and collections of essays on greek orthodoxy and Greek culture; a great number of traditional or digital editions about church history and liturgy, monasticism and spiritual life, about Greek language, poetry, music and art in general. These editions represent a special testimony of the monastic pastoral care in our days, as well as an important contribution to the dialogue between European cultures and Christian traditions, between Church and world, between asceticism and eucharist, between institution and charisma, between hierarchy and personal freedom, between individual human being and universality, in Christ's love and for God's praise.